

Taloustieteessä ei laadita suhdanne-ennusteita

■ Vesa Kannianen

Kiitan diplomi insinööri Heikki Mäntylää hänen vastineestaan ”Talustiede kohtaa epäluottamusta, ei vihaa” (*Tieteessä tapahtuu* 1/2009) kirjoitukseeni. Hänen vastineensa perustuu silti kahteen valitettavaan väärinkäsitykseen, jotka oikaisen. Kommentoin myös Jussi Ahokkaan ja Lauri Holapan puheen- vuoroa (*Tieteessä tapahtuu* 2/2009).

Taloustieteen ennusteet koskevat kannusteita eivät suhdanteita

Tehdään tämä kerralla selväksi: taloustieteessä ei todellakaan laadita suhdanne-ennusteita. Taloustieteen harjoittajilta ei koskaan voi kuulla lausetta, että BKT muuttuu x % seuraavan vuoden aikana. Taloustieteen tieteellisissä konferensseissa ei koskaan käsitellä suhdanne-ennusteita eikä taloustieteen tieteellisissä aikakauskirjoissa koskaan julkaista suhdanne-ennusteita. Taloustieteessä silti laaditaan muita ennusteita kiihtyvällä vauhdilla. Nämä ennusteet eivät ole Mäntylän tarkoittamia (siis makrotaloudellisia) suhdanne-ennusteita. Taloustieteen ennusteet koskevat kannustevaikutuksia. Ne johdetaan talousteoriasta ja niiden ennustekykä testataan ekonometrisilla menetelmillä. Tuloksia esitellään vuosittain sadoissa konferensseissa ja niitä julkaistaan kymmenissä alan tieteellisissä aikakausjulkaisuissa. Kyse on ihmisestä, hänen käyttäytymistään ja valintojaan koskevista lainalaisuuksista.

Menetelmällisten vaatimusten vuoksi alan ulkopuoliset eivät juuri kykene lukemaan niitä. Suuri yleisö ja päivälehdet eivät koskaan kuule näistä ennusteista, koska ne ovat tieteellistä perustutkimusta. Niissä on kyse esimerkiksi tulo-odotusten ja reaali- koron vaikutuksista säästämis- ja investointikäyttäytymiseen, palkkatason ja verokiilan vaikutuksista työn tarjonta- ja kysyntäpäätöksiin, asuntojen hintojen vaikutuksista ihmisten muuttopäätöksiin, tulo-odotusten vaikutuksista ihmisten kouluttautumispäätöksiin, riskien vaikutuksista päätöksiin ryhtyä yrittäjäksi, moraalien vaikutuksesta tois-

ten auttamiseen jne. Esimerkkejä on tuhansia.

Talustiede on teoriaa kannusteista (insentiveistä) ja niiden testaamista. Näiden ennusteiden testaamiseksi taloustieteessä on kehitetty ekonometrista aikasarja-analyysia, paneelilainetojen estimointimenetelmiä, diskreetin valinnan malleja (Tobit, probit) eli poikkileikkausekonometriaa (mikroaineistojen ekonometriaa).

Mitä sitten ovat suhdanne-ennusteet?

Yleinen mutta virheellinen luulo on, että taloustiede laatii suhdanne-ennusteita. Niitä kuitenkin laativat vain ja ainoastaan alan soveltavat tutkimuslaitokset sekä talouspolitiikasta vastuussa olevat. Ne eivät ole tiedettä eivätkä edusta tieteellistä perustutkimusta. Heikki Mäntylä haukkuu siten väärää puuta. Suhdanne-ennusteiden laatijat ovat useimmiten taloustieteen koulutuksen saaneita. He tuottavat ennusteita rahoittajilleen ja poliittisen päätösprosessin tarpeisiin. Suhdanne-ennusteiden laatiminen on sikäli mielekäästä, että taloudellisen systeemin liikkeessä on autoregressiivisyyttä (pysyvyyttä, muutoksen hitautta), jota voidaan hyödyntää. Ennusteiden laatijat kuitenkin tietävät, että talouden tuleva tila riippuu paljon nimenomaan ennakoimattomista tekijöistä. Kun näin on, on kohtuutonta vaatia ennusteilta suurta tarkkuutta. Siksi valtiovarainministeriö vastikään kieltäytyi viisaasti antamasta numeroarviota ennustelleen BKT:n tulevasta kehityksestä. Älyllinen rehellisyys edellyttää sen tunnustamista, että ennusteen tarkkuusvaatimuksia esitettäessä on otettava huomioon ennakoimattomien sokkien ja tunnettujen lainalaisuuksien suhde tulevan kehityksen määräävinä tekijöinä.

Suhdanne-ennusteet eivät siis ole taloustiedettä, vaikka niitä laadittaessa pyritään maksimaalisesti hyödyntämään taloustieteen identifioimia lainalaisuuksia. Huomista ei silti nähdä kristallipallosta, kuten ETLAn ennustepäällikkö Pasi Sorjonen toteaa Nordean *Ajassa*-leh-

dessä maaliskuussa 2009. Ei lääkäreidenkään odoteta ennustavan, sairastuuko heidän potilaansa johonkin tautiin vai. Kun sairastuminen on ennakoimaton tapahtuma, onko meillä syytä tuntea epäluottamusta lääketiedettä kohtaan? Muuten, vapaassa maassa kuka tahansa voi yrittää laatia ennusteita! Kannattaa yrittää, ennen kuin jatkaa ennustelaitosten arvostelua.

Kenellä on oikeus tuntea epäluottamusta tiedettä kohtaan?

”Epäluottamus” johonkin tieteenalaan edellyttää sitä, että on perehtynyt alan tieteelliseen tutkimukseen. Kansantaloustieteen tieteelliset tutkimukset julkaistaan alan ulkomaisissa tieteellisissä aikakauslehdissä englannin kielellä. Ne kaikki käyvät läpi anonyymin referee-prosessin.

Sen sijaan päivälehdissä, business-lehdissä tai uutisvälityksessä ei esitellä taloustieteen tuloksia. Mitä Mäntylän mainitsemiin laboratorionkeisiin tulee, niitä ei tietenkään tehdä ihmisillä, mutta neurotaloustiede tulee jo aika lähelle. Myös kokeellinen taloustiede on jo pitkään ollut varsin laaja tutkimusalue.

Itse olen lukenut lukuisia biologian kirjoja ja uteliaisuudesta jonkin verran teoreettista fysiikkaa. En voi koulutukseni perusteella koskaan silti sanoa, että minulla olisi lupa olla noihin tutkimusalueisiin pettynyt.

Heikki Mäntylä, minun on kysyttävä sinulta: montako tieteellistä taloustieteen artikkelia olet lukenut, kun kirjoitat, että olet ”pettynyt”? En tunne yhtään diplomi-insinööriä, joka kykenisi lukemaan ja arvioimaan taloustieteen tieteellisiä artikkeleita. Voit poimia omiani ja kollegojeni tieteellisiä artikkeleita hakukoneilla ja tutkia, olenko erehtynyt. Olisi kohtuullista, että valitsit yhdenkin taloustieteellisen artikkelin kertoen, miksi koet pettymystä.

Tieteen arviointi ilman tutkijakoulutusta

Tutkimusavustaja Jussi Ahokas Helsingin yliopiston valtio-opin laitokselta ja Jyväskylän yliopiston kansantaloustieteen jatko-opiskelija Lauri Holappa haluavat kirjoituksessaan haastaa taloustieteen sen väitetyt laadun vuoksi. Osoitin kommenttini lähinnä Holapalle, joka on

kansantaloustieteen jatko-opiskelija.

Mitä uusklassisimiin, post-keynesiläisyyteen ja marxismiin tulee, minulle kelpaa mikä tahansa oppisuunta, kunhan se täyttää tieteen kriteerit. Näillä ymmärrän selkeää analyttistä otetta, niihin perustuvaa kannustevaikutusten testaamista, pärjäämistä tieteellisissä konferensseissa kilpailtaessa esitelmäajasta ja menestymistä julkaisuutilasta kilpailtaessa taloustieteen arvostetuissa referoiduissa lehdissä.

Helsingin yliopiston Etiikka ja talous -kursillani olen myös opettanut, miksi Marxin työn arvoteoria on loogisesti virheellinen. Sen ennusteet ovat ristiriidassa empiiristen lainalaisuuksien kanssa. Esim. vanhojen asuntojen hinnat nousevat, vaikka niihin ei käytetä uutta työtä. Uusien kännyköiden hinnat laskevat, vaikka niihin työtä käytetään entinen määrä. Marxilaisen taloustieteen harrastajia onkin tänä päivänä tosi harvassa. Mistähän syystä?

Keynesiläiset ja friedmanilaiset

Kirjoittajat haluavat opettaa minua keynesiläisyydessä ja friedmanilaisuudessa. Tein aikanaan väitöskirjani makrotaloustieteessä. Sittenmin opetin vierailevana apulaisprofessorina kahdessa yhdysvaltalaisessa yliopistossa kahden vuoden ajan täydellä opetusvelvollisuudella, josta puolet käsitti makrotalousteoriaa, keynesiläisyyttä ja friedmanilaisuutta ja niiden pitkäjänteistä tieteellistä kiistaa. Opetin sekä perustasolla että tohtoriopiskelijoita. Minulla on alalta kansainvälisiä julkaisuja. Kirjoittajista kansantaloustieteen jatko-opiskelija Holappa ei ole suorittanut taloustieteen tutkijakoulutuksen kursseja, jotka vievät kaksi vuotta. Hänellä ei ole ainuttakaan tieteellistä julkaisua. Tekstissä on lukuisia valitettavia virheitä ja siitä paistaa läpi viha (vrt. alkuperäisen kirjoitukseni otsikko). En usko, että lukijoiden on vaikeata tehdä valintaa sen välillä, kenellä meistä on puheoikeus makrotalousteoriassa ja kenellä sitä ei voi olla.

Metodit

Taloustieteen vahvuudet suhteessa muihin yhteiskuntatieteisiin liittyvät nimenomaan sen metodisiin vahvuuksiin. Lukija osaa jättää kir-

joittajien metodikritiikin omaan arvoonsa. Jos kirjoittajat olisivat tutustuneet esimerkiksi omiin julkaisuihini, he olisivat havainneet, että ne ovat täynnä kaivattuja differentiaaliyhtälöitä, kontrolliteoriaa, stokastisen kontrollin teoriaa, optimointia, soveltavaa peliteoriaa kuin myös ekonometriaa. Kuten ovat myös kollegojeni työt. Suoritin aikanaan tilastotieteen laudatur-arvosanan, luonnontieteiden kandidaatin tutkinnon ja puolet matematiikan laudatur-arvosanasta. Minun kanssa on turha väitellä metodeista. Tunnen ne, ja olen opettanut niitä kolmessa eurooppalaisessa yliopistossa.

Kysyn jälleen, kenellä voisi olla puhe-oikeus? Tutkijakoulutuksen puuttuessa ei voi arvioida

alan tieteellisissä aikakauskirjoissa julkaistavan tutkimuksen laatua. Annankin saman tehtävän kuin annoin Heikki Mäntylälle: poimikaa yksi tieteellisessä aikakauskirjassa julkaistu tutkimus ja kertokaa, miksi se on huonoa tiedettä. Vastaukseksi ei riitä, että se on huonoa tiedettä, kun se ei ole marxilainen.

Puhe-oikeus tieteen sisältöön on hankittu, kun on astunut sisään tieteen maailmaan hankkimalla alan tutkija- ja metodikoulutuksen ja kun on tuottanut tieteellisiä julkaisuja.

Kirjoittaja on Helsingin yliopiston kansantaloustieteen professori.